

Trajtler Gábor

Német példák a továbblépésre

A német evangélikus egyházban az új énekeskönyvvel kapcsolatban liturgikus reform van folyamatban. Ez már azonban korábban is megkezdődött. Most itt csak az 1980-ban megjelent *Erneuerte Agende*-t említem, ami nagyon sok szabadságot ad a liturgiai rend és szövegek alkalmazásával kapcsolatban. Több tételt elhagyhatónak vagy kibővíthetőnek tart.

A német példák azért segíthetnek nekünk, mert a liturgikus gondolkodás papságunk körében nem általános. Így mi nem járhattuk végig azt az utat, amit ők évtizedek alatt megtettek. A liturgikus gondolkodás hiánya abban is megmutatkozik, hogy hiába jelent meg 1982-ben új énekeskönyvünk és vele liturgikus összhangban 1986-ban az új Ágenda, annak variáns-lehetőségeivel vajmi kevesen éltek.

Természetesen kritikával is kell fogadnunk mindazt, ami akár az *Erneuerte Agende*-ben vagy az *Evangelisches Gesangbuch* különféle tartományi kiadásai-ban megjelent. Magyar körülmények között pl. előbb kellene megértetnünk az ordinárium értelmét és értékét, mielőtt azt feloldanánk a variánsok által. Így most csak egy-egy példa álljon előttünk eszméltetőként, hogy hogyan oldottak meg néhány, minket is érdeklő kérdést.

1. Négy alapforma van a bajor rend szerint:

a. Istentisztelet prédikációval és úrvacsorával.

b. Igehirdetési istentisztelet. Ehhez kapcsolódhat úrvacsora — de ezt református tradíciónak nevezi. Csak igehirdetés esetén nincs Kyrie és Gloria. (Kérdés, hogy nem jogosult-e mégis *missa brevis* formájában a Kyrie és Gloria megtartása az igehirdetési istentisztelet esetén, amire pl. Buxtehude vagy Bach művei is utalnak.)

c. Gyermekek-istentisztelet. Itt liturgikus nevelés történhet gazdagabb formában.

d. A hagyományos régi forma, igehirdetéssel és úrvacsorával.

2. Az istentisztelet zenével kezdődik, majd invokáció és köszöntés következik. A köszöntés szabadabb szöveges forma, amelyben a fungens vagy segítője a vasárnap üzenetét mondja el és információkat ad az aznapi liturgiára vonatkozólag. (Ezt a mai katolikus gyakorlatból ismerjük.) Külön figyelmeztetés hangzik el, hogy ez nem helye a hirdetésnek.

3. A lelkész részéről köszöntés az elején — „Az Úr legyen veletek” — csak ott hangozzék el, ahol valóban először lép a fungens a gyülekezet elé.

4. Bevezető ének a köszöntés után is lehet, de lehet a bevezető zenéhez kapcsolódó is. (Ez áll a közelebb a mi gyakorlatunkhoz.)

5. Az introitus előtt lehet egy istentiszteletre felkészítő rész, ami a gyülekezet csendes magába-tekintése is lehet, amit hálaima követ. De lehet itt a bú-

nök megvallása (Confiteor) és a lelkész áldó jókívánsága, hogy Isten bocsássa meg a bűnöket. (Ez itt nem feloldozás!)

6. Általában több helyen is lehetséges e rend szerint a gyülekezet csendes imája, meditációja.

7. A Kyrie lehet rövid litániaformában: lelkész mondja a bűnvalló ima mondatait, amire a gyülekezet ráfeleli a Kyrie-t.

8. Lehetséges több lekción is, nem csak egy.

9. Hitvallást a *de tempore* jellegű graduál-ének (heti ének) követi.

10. Igehirdetés után csak szószéki áldás van, nincs imádság.

11. Viszont a prédikáció után csendet vagy halk zenét ajánl mint alkalmat a meditációra.

12. Ha gyónást iktatnak be, akkor annak itt tartják a helyét az igehirdetés után közvetlenül. A gyónás gyónó imából, kérdésekből és feloldozásból áll.

13. Offertórium helye itt van, amit az offertórium céljának bejelentése előzhet meg. Ez alatt igehirdetési ének — ez a helyes, hogy az ének a már hallott igehirdetésre utal vissza, nem pedig úgy, ahogy nálunk szokás éneket választani főéneket a prédikációhoz.

14. Ez után —távol az igehirdetéstől, azt nem zavarva— a gyülekezeti hírek, vagyis a hirdetés.

15. Általános könyörgő imádság, gyülekezeti válaszokkal: „Urunk, kérünk, hallgass meg minket!” Ehhez kapcsolódik a prefáció Sanctusszal. *Vagy*: a hirdetés és az általános könyörgő imádság az úrvacsora legvégére kerül, ami után már csak az elbocsátás és áldás van. Ilyenkor a küldő ige még a hirdetés előtt hangzik el.

Megjegyzem: a Limai dokumentumot követve ajánlja az epiklézis (a Szentlélek segítségül hívása) és az anamnézis (Jézus halálára való emlékezés) beiktatását. Ezeket az elemeket 1986-os Ágendánk már tartalmazza.

16. Az istentiszteletet zene zárja. A zene alatt akár gyülekezeti éneket, akár orgona- vagy hangszeres zenét ért. (Ha méltó orgonajáték hallható, akkor talán itt hallgathat meg a gyülekezet egy nagyobb *de tempore* orgonaművet, nem pedig szokásaink szerinti kimenő marsot.)

A felsorolt 16 pont nem tartalmazza azokat a német javaslatokat, amelyeket általam honunkban alig elképzelhetőnek tartottam, valamint azokat a lehetőségeket, amelyeket a német renddel azonosan a mi Ágendánk is tartalmaz. Kétségtelen, Ágendánk gondosabb és figyelmesebb használata jobban vezetett volna minket az általam felsorolt lehetőségekhez.